

Universiteit Utrecht

“De appel valt niet ver van de boom?”

De intergenerationele correlatie in opleidingsniveau

Bachelorproject Sociologie; 16 juni 2017

Begeleiding: Sanne Boschman

Dominique Vink

Debora Doubli

ABSTRACT *In dit onderzoek wordt de intergenerationele correlatie in opleidingsniveau behandeld. De onderzoeksvraag die centraal staat is: “In hoeverre kan de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind verklaard worden door economisch en/of cultureel kapitaal?”. De cultureel kapitaal theorie verwacht dat ouders cultureel kapitaal doorgeven aan het kind, waardoor het kind succesvoller zal zijn op school. Hoogopgeleide ouders beschikken vaak over meer cultureel kapitaal dan lager opgeleide ouders. Op basis van deze theorie wordt er een positieve relatie verwacht tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die toe te schrijven is aan de overdracht van culturele hulpbronnen. De economische kapitaal theorie verwacht dat het kind door het economisch kapitaal van de ouders succesvoller zal zijn op school. De beschikking over financiële hulpbronnen kan het leerproces van een kind faciliteren. Hoogopgeleide ouders beschikken vaak over meer economisch kapitaal dan lager opgeleide ouders. Op basis van deze theorie wordt er een positieve relatie verwacht tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die toe te schrijven is aan de economische hulpbronnen. Om de verwachtingen te toetsen wordt gebruik gemaakt van de Nederlandse levensloop Studie (NELLS). Een studie over bewoners uit Nederland tussen de 15 en 45 jaar. De vragen in het NELLS zijn gericht op de leefsituatie en de meningen van de bewoners. Cultureel kapitaal wordt gemeten aan de hand van vier verschillende culturele activiteiten en economisch kapitaal wordt gemeten aan de hand van de beroepsstatus van de vader. De resultaten laten zien dat er een positieve relatie is tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind en dat er sprake is van een gedeeltelijke mediatie van cultureel kapitaal. Er is geen mediërend effect gevonden voor economisch kapitaal. Dit onderzoek vindt daarom geen bevestiging voor de economisch kapitaal theorie, maar er worden wel aanwijzingen gevonden om de cultureel kapitaal theorie aan te nemen.*

INHOUDSOPGAVE

Leeswijzer

1.	Inleiding	p. 2
2.	Theoretisch kader en eerdere onderzoeksbevindingen	p. 3
2.1	Intergenerationele correlatie	p. 4
2.2	Cultureel en economisch kapitaal	p. 4
3.	Data en variabelen	p. 7
3.1	Het databestand	p. 7
3.2	Operationalisatie	p. 7
3.3	Methode	p.11
4.	Resultaten	p.12
4.1	Beschrijving van het resultaat	p.12
5.	Conclusie en discussie	p.19
5.1	Conclusie en discussie Debora Doubli	p.19
5.2	Conclusie en discussie Dominique Vink	p.23

Literatuurlijst

Bijlage 1: Syntax (per mail)

Leeswijzer

Het onderzoek begint allereerst met een inleiding waarin de probleemstelling en onderzoeksvraag wordt besproken. Hoofdstuk twee gaat voornamelijk over het theoretisch kader, tevens worden hierbij resultaten uit eerdere onderzoeken beschreven. Het hoofdstuk eindigt met een conceptueel model die het theoretisch kader verduidelijkt, waarna er ook hypothesen worden opgesteld. In hoofdstuk drie wordt zowel het databestand, de gebruikte operationalisatie en de methoden uitgebreid beschreven. Hoofdstuk vier gaat om de resultaten van het onderzoek. En tot slot hoofdstuk vijf waarin zowel de individuele conclusie als de individuele discussie behandeld wordt. Verder staat in het onderzoek de gebruikte referenties en de gebruikte syntax.

1. Inleiding

Uit recente nieuwsartikelen van de Volkskrant, het NRC Handelsblad en de Trouw (2016) blijkt dat het opleidingsniveau van de ouders steeds bepalender is voor het schoolsucces van het kind. Kinderen van laagopgeleide ouders bereiken vaker een lager opleidingsniveau dan de kinderen van hoogopgeleide ouders. Er ontstaat een groeiende ongelijkheid tussen deze twee groepen kinderen en daarom is het belangrijk om meer inzicht te krijgen in de verklaringen voor dit verschijnsel. Als dit bijvoorbeeld zou komen door genetische overdracht, intelligente ouders krijgen simpelweg intelligente kinderen, kan er beleidsmatig weinig aan gedaan worden. Echter als het zou komen door een gebrek aan beschikbare culturele of economische hulpbronnen kan er een (onterechte) ongelijke verdeling blijven bestaan in het onderwijs, wat een groot maatschappelijk probleem kan veroorzaken. Elke student heeft, ondanks het aantal beschikbare hulpbronnen, recht op een even grote kans om door te stromen naar het hogere onderwijs. Als die kansen niet even groot zijn kan er een tweedeling ontstaan waarin je intellectuele afkomst je toekomst bepaalt. Dit zorgt voor een onnodige verspilling van talent, aangezien kinderen van laagopgeleide ouders mogelijk wel het cognitief vermogen hebben, maar alsnog lager opgeleid zijn door een gebrek aan de juiste hulpbronnen.

Er is al veel onderzoek gedaan naar de intergenerationele relatie van het opleidingsniveau van de ouders op het kind. Hieruit wordt bevestigd dat kinderen van hoogopgeleide ouders vaker zelf ook een hogere opleiding volgen (Kalmijn, 1994). Echter zijn de wetenschappelijke resultaten over hoe dit zou kunnen komen verdeeld. Posthuma (2003) concludeert namelijk dat deze verschillen afhankelijk zijn van genetische overdracht en dat het IQ dus bepalend is voor het schoolsucces van een kind. Echter beweren van Eijck en Graaf (1994) dat culturele hulpbronnen bepalend zijn, terwijl Janssen en Ultee (1994) het schoolsucces van een kind weer toewijzen aan de economische hulpbronnen. Het is belangrijk om erachter te komen in hoeverre de intergenerationele correlatie in opleidingsniveau verklaard wordt door de verschillende mechanismen, om uiteindelijk tot gerichte oplossingen te komen.

Tevens is het wetenschappelijk gezien interessant om dit onderwerp nog eens goed te bekijken gezien een groot deel van de onderzoeken enigszins gedateerd zijn. Zo stellen Lippe, Dam en Ganzeboom (1995) en Smith (1989) dat vaders beter zijn in het bieden van economische hulpbronnen en moeders beter zijn in het bieden van culturele hulpbronnen. Verschillende

onderzoeken verwachten ook dat de overdracht van cultureel kapitaal voornamelijk wordt bepaald door de moeder en economisch kapitaal door de vader, omdat hij simpelweg minder tijd doorbrengt met de kinderen vanwege zijn werk (Hill & Stafford, 1980; Leibowitz, 1974). Hierbij is geen rekening gehouden met moeders die de afgelopen jaren steeds meer aan het werk zijn en vaders die de afgelopen jaren steeds meer betrokken zijn bij de opvoeding van het kind. Vroeger waren het namelijk voornamelijk de vrouwen die thuisbleven en tijd met het kind spendeerden en waren het de mannen die vooral aan het werk waren. Het verschil tussen het aantal werkende mannen en vrouwen is de afgelopen jaren echter steeds kleiner geworden. In 2015 heeft 60,5 procent van de vrouwen een baan tegenover 70,5 procent van de mannen (CBS, 2015). Daarnaast zijn de vaders zijn steeds meer betrokken bij de opvoeding van het kind en nemen zij steeds meer zorg op zich in vergelijking met tien jaar geleden (Fogteloo, 2016). Vaders én moeders spenderen tijd met de kinderen en dragen zowel bij aan cultureel kapitaal als economisch kapitaal in het gezin. Hierdoor kan je je afvragen of de conclusies uit eerder onderzoek nog steeds gelden wanneer je het bekijkt in de context van de tijd waarin we nu leven.

Kortom, voorgaande onderzoekers zijn het er dus over eens dat er een relatie is tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind. Echter zijn ze er niet over eens in hoeverre dit verband toe te wijzen is aan cultureel kapitaal, economisch kapitaal of dat dit verband juist toe te wijzen is aan andere factoren zoals genetische overdracht. Verder kunnen twijfels over de conclusies van de bovengenoemde onderzoeken getrokken worden aangezien sommige onderzoeken gedateerd zijn. Gebaseerd op de veranderende rollen van de vader en moeder in het gezin, wordt er tijdens dit onderzoek bewust geen onderscheid gemaakt tussen het geslacht van de ouders. Tijdens het onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal: *“In hoeverre kan de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verklaard worden door economisch en/of cultureel kapitaal?”*. Waarbij er ook gekeken wordt naar een (mogelijk) derde verklaring, zoals bijvoorbeeld een genetische factor, die de doorslag kan geven in de intergenerationele correlatie.

2. Theoretisch kader en eerdere onderzoeksbevindingen

Dit hoofdstuk begint met een beschrijving van de directe verklaringen van de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind. Vervolgens worden de indirecte verklaringen beschreven. Allereerst de cultureel kapitaal theorie die de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verklaard via cultureel kapitaal. Vervolgens de economische kapitaal theorie die de zojuist genoemde relatie verklaard via economisch kapitaal. Tot slot worden de resultaten van eerder onderzoek toegelicht. Kortom, in deze paragraaf worden de theorieën behandeld en worden resultaten van eerdere onderzoeksbevindingen benoemd.

2.1 Intergenerationele correlatie

Zoals in de inleiding is benoemd bevestigd Kalmijn (1994) dat kinderen van hoogopgeleide ouders vaker zelf ook een hogere opleiding volgen, oftewel een bevestiging van de intergenerationele correlatie in opleidingsniveau. Dit directe effect kan verklaard worden door genetische overdracht. Slimme ouders krijgen simpelweg slimmere kinderen. Het onderzoek van Posthuma (2003) bevestigt deze verklaring. Uit haar analyse komt naar voren dat ruim 70 procent van de IQ-scores te verklaren zijn door erfelijkheid. Verder zijn er ook andere mogelijke mechanismen zoals stress, spanningen en conflicten. Volgens de gehechtheidstheorie van Bowlby (1969) is een goede interactie tussen de verzorger en het kind noodzakelijk voor de ontwikkeling van het kind. Uit onderzoek van Westerman en Van Gaalen (2015) komt naar voren dat de schoolprestaties afhangen van de relatie tussen de ouders. Als er veel spanningen en conflicten zijn (geweest) tussen de ouders zorgt dit voor lagere schoolprestaties in vergelijking met kinderen waarvan er geen spanningen en conflicten zijn (geweest) tussen de ouders. Doordat ouders een 'veilige' basis bieden waar het kind niet bang hoeft te zijn, wordt de zelfwaardering van het kind bevorderd wat tevens effect heeft op een adequate ontwikkeling en het schoolsucces van het kind (Schofield, 2001). Uit onderzoek van Gesthuizen, Huijts en Kraaykamp (2011) blijkt dat lager opgeleiden meer stress ervaren dan hoger opgeleiden waardoor het kan komen dat er meer conflicten zijn bij lager opgeleide gezinnen. Kortom, er wordt op basis van deze mechanismen een relatie verwacht tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind.

2.2 Cultureel en economisch kapitaal

Zoals eerder gezegd wordt er een relatie verwacht tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die toe te schrijven is aan de beschikking over economische en/of culturele hulpbronnen. Om dit mechanisme nader te onderzoeken wordt er gebruik gemaakt van kapitaaltheorieën. Kapitaal wordt hierbij omschreven als het vermogen dat individuen kunnen inzetten om bepaalde doelen te bereiken. Pierre Bourdieu (1986) maakt onderscheid tussen verschillende soorten kapitaal die men nodig zou hebben om macht en invloed te verwerven. Volgens Bourdieu zijn er drie vormen van kapitaal namelijk cultureel kapitaal, economisch kapitaal en sociaal kapitaal. Cultureel kapitaal en economisch kapitaal zijn in ons onderzoek de belangrijkste dimensies.

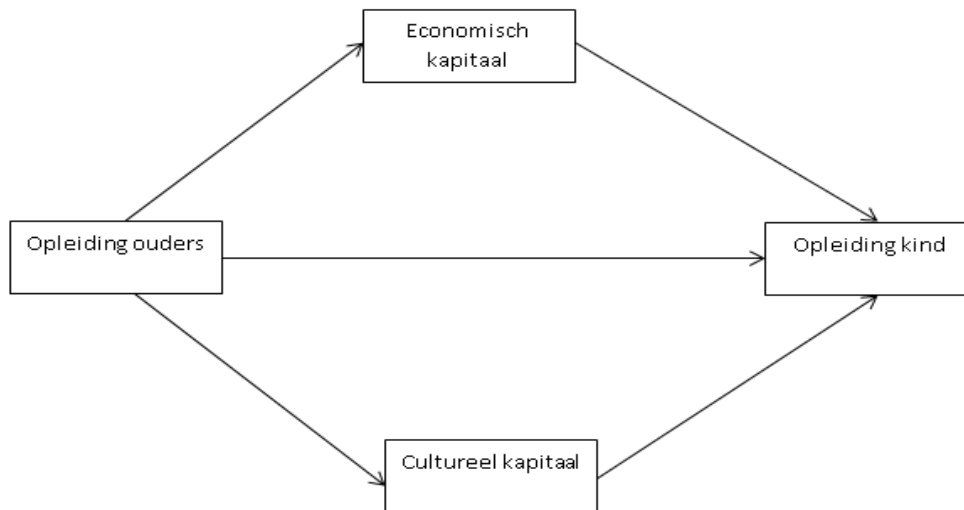
Allereerst het cultureel kapitaal wat volgens Bourdieu (1973) het geheel van cognitieve vaardigheden, kennis en opleiding van een individu is die het mogelijk maken om toegang te krijgen tot hogere sociale posities. Bourdieu operationaliseert het bezit van cultureel kapitaal als het openstaan voor de formele cultuur. Voorbeelden van cultureel kapitaal zijn dan ook het aantal bezoeken aan een museum, concerten, theater, tentoonstellingen en/of het lezen van boeken en/of belangstelling voor klassieke muziek en literatuur (Graaf, 1985). Volgens de *cultureel kapitaal theorie* geven ouders cultureel kapitaal door aan hun kinderen, waardoor kinderen succesvoller zijn op school (Bourdieu, 1973; DiMaggio, 1982). Dit komt doordat ze bijvoorbeeld leren opletten en stilzitten in een theater, wat het kind weer een voorsprong geeft op school. Hoogopgeleide ouders beschikken vaak over meer cultureel kapitaal dan lager opgeleide ouders waardoor

kinderen met hoogopgeleide ouders dus eerder over zo een voorsprong beschikken (Schipper, 2016). Maar ook doordat deze ouders vaker activiteiten ondernemen waar de kinderen slimmer van zouden worden zoals voorlezen (Leibowitz 1974a;1974b;1977). Volgens de cultureel kapitaal theorie wordt het opleidingsniveau van de ouder dus overgedragen via culturele activiteiten. Kortom, er wordt op basis van de cultureel kapitaal theorie verwacht dat de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind gemedieerd wordt door cultureel kapitaal.

Volgens de economische kapitaal theorie bestaat economisch kapitaal uit financiële middelen om macht en invloed te bereiken (Bourdieu, 1973). Een financiële positie geeft ook een economische status weer en zegt iets over de beschikbaarheid van hulpbronnen. Deze hulpbronnen gaan niet alleen om het besteedbaar inkomen, maar ook de gevolgen die dit besteedbaar inkomen met zich mee brengt. Een bepaalde levensstandaard, inkomenszekerheid en vaak een mate van kennis (Keijer, Nagel & Liefbroer, 2012). Dit zijn allemaal dimensies die Bourdieu gebruikt in zijn operationalisatie van economisch kapitaal. De financiële hulpbronnen in een gezin kunnen van invloed zijn op de onderwijsloopbaan van kinderen. Hoogopgeleide ouders beschikken vaak over meer economisch kapitaal dan lager opgeleide ouders en kunnen financieel gezien meer investeren in de opleiding van hun kind (Steelman & Powell, 1991). Ouders met veel economische hulpbronnen kunnen namelijk makkelijker bijles, collegegeld en overige schoolmaterialen betalen. Verder hebben zij vaak een huis waar hun kind een geschikte ruimte heeft om zijn of haar huiswerk te maken. De beschikking over financiële hulpbronnen kan het leerproces van een kind faciliteren (Keijer et al., 2012). Volgens de economisch kapitaal theorie wordt het opleidingsniveau van de ouder dus overgedragen via economische hulpbronnen. Kortom, er wordt op basis van de economisch kapitaal theorie verwacht dat de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind gemedieerd wordt door economisch kapitaal.

Afbeelding 1 toont een goed overzicht van de (in)directe effecten van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind die in het onderzoek centraal staan. De opleiding van de ouders kan via economisch kapitaal, maar ook via cultureel kapitaal een effect hebben op de opleiding van het kind. Ook kan de opleiding van de ouders een (direct) effect hebben op de opleiding van het kind door alternatieve mechanisme zoals bijvoorbeeld een genetische overdracht van intelligentie.

Afbeelding 1: *Conceptueel model*

Op basis van de bovengenoemde theorieën verwachten wij de volgende hypothesen:

Hypothese 1

Allereerst testen we de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind. De hypothese luidt als volgt: *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind”*.

Hypothese 2

De cultureel kapitaal theorie voorspelt dat de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verloopt via het cultureel kapitaal van de ouders. Hierbij wordt uitgegaan van de volgende hypothese, namelijk: *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die deels wordt gemedieerd door cultureel kapitaal.”*

Hypothese 3

Op basis van de economische kapitaal theorie wordt er verwacht dat de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verloopt via het economisch kapitaal van de ouders. Hierbij wordt uitgegaan van de volgende hypothese, namelijk: *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die deels wordt gemedieerd door economisch kapitaal.”*

Hypothese 4

De laatste hypothese, hypothese 4, luidt als volgt: *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die niet volledig wordt gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal.”* Behalve het economisch en cultureel kapitaal zijn er ook andere mechanismen, zoals genetische overdracht of conflicten, die de intergenerationele

overdracht in opleidingsniveau kunnen verklaren. Om deze reden wordt dan ook verwacht dat er een direct effect overblijft die wijst op deze mechanismen.

3 Data en Variabelen

In dit hoofdstuk staat het databestand, de gehanteerde operationalisatie en de gebruikte methoden centraal.

3.1 Het databestand

De Nederlandse Longitudinaal Levensloop Studie (NELLS) is een studie over bewoners uit Nederland (de Nederlandse Longitudinaal Levensloop Studie, 2014). De vragen zijn gericht op de leefsituatie en de meningen van de bewoners tussen de 15 en 45 jaar oud. Het onderzoek is een project van de Universiteit van Tilburg, de Radboud Universiteit Nijmegen en de Universiteit van Amsterdam. Het onderzoek is begonnen in 2009 en bestaat uit twee waves. De data van de eerste wave is in 2009 verzameld en de tweede wave in 2013. Er deden in totaal 5.312 Nederlanders mee. (de Nederlandse Longitudinaal Levensloop Studie, 2014) Zowel informatie uit de eerste als uit de tweede wave van NELLS wordt meegenomen in dit onderzoek. De data van deze panelstudie is met verschillende methoden verzameld. Namelijk door middel van face-to-face interviews, zelf-invol vragenlijsten en web-enquêtes. Er worden persoonlijke vragen gesteld over bijvoorbeeld de gezinssituatie, maar er worden ook vragen over het onderwijs, de economische positie, de vrije tijd en de buurt omstandigheden gesteld. (de Nederlandse Longitudinaal Levensloop Studie, 2014) De persoonlijke vragen hebben voornamelijk betrekking op de familie, vrienden, partner, gezin en kinderen van de respondent. Bij vragen over het onderwijs gaat het voornamelijk over de studieachtergrond en wordt er niet alleen gevraagd naar het opleidingsniveau van de respondent zelf, maar ook naar het opleidingsniveau van de ouders van de respondent. Bij de vragen over de economische positie van de respondent worden vragen gesteld over het werk, het inkomen, baan van de ouders en de werkuren van de ouders op verschillende leeftijden van de respondent. Ook worden er vragen gesteld over het cultureel kapitaal van de ouders (de Nederlandse Longitudinaal Levensloop Studie, 2014). Het NELLS is voornamelijk relevant voor dit onderzoek, omdat het niet alleen vragen betreft over het onderwijs, de culturele positie en economische positie van de respondent, maar dezelfde vragen ook worden gesteld over de ouders in de kindertijd van de respondent. Dit laatste is van belang voor het onderzoek, omdat de ouders het cultureel en/of economisch kapitaal tijdens de kindertijd kunnen overdragen.

3.2 Operationalisatie

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag: *“In hoeverre kan de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verklaard worden door economisch en/of cultureel kapitaal?”* wordt het NELLS databestand gebruikt. In deze paragraaf worden de gebruikte variabelen uitgebreid beschreven. In tabel 1 staat het overzicht hiervan.

Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele bestaat uit het hoogst behaalde opleidingsniveau van de respondent. Deze variabele heeft een ratio meetniveau en wordt gemeten aan de hand van de variabele 'w2fa102': "Wat is uw hoogst voltooide opleiding, dat wil zeggen waarvan u een diploma heeft behaald?". Deze variabele is vervolgens gehercodeerd in de variabele naam 'educyrKIND'. Er is gekozen om de variabele van hoogst behaalde opleidingsniveau te gebruiken in plaats van de huidige opleiding van de respondent. Er zitten namelijk al veel oudere respondenten in die al afgestudeerd zijn en op het moment dat de vragenlijst wordt afgenomen juist geen opleiding volgen. Dit kan een vertekend beeld geven van het opleidingsniveau van de respondent. Er is gekozen om gebruik te maken van de informatie uit wave 2. In wave 2 zijn mogelijk meerdere respondenten die hun 'hoogst behaalde opleidingsniveau' hebben bereikt, omdat er simpelweg een aantal jaar tussen wave 1 en 2 zit. Het opleidingsniveau is omgerekend naar het aantal studiejaren en wordt er uitgegaan van het maximaal aantal studiejaren per categorie opleidingsniveau. Hierbij is gekozen om "geen opleiding" om te rekenen naar maximaal 6 studiejaren ($15=6$) en "lagere school" om te rekenen naar maximaal 8 studiejaren ($1=8$). Verder wordt voor het "lbo, vmbo-bb/bbl" een maximaal aantal studiejaren gerekend van 11 jaar ($2=11$) en bij "mavo, vmbo-tl" is dat 12 jaar ($3=12$). De variabele "havo" en "vwo/gymnasium" zijn samengenomen ($4=14$, $5=14$) en hier zijn de studiejaren omgerekend 14 jaar. "Mbo-kort" en "mbo-tussen/lang" zijn ook samengenomen ($6=16$, $7=16$) en omgerekend naar 16 studiejaren. Vervolgens is het "Hbo" omgerekend naar 17 studiejaren ($8=17$). De variabele "universiteit (bachelor)" en de variabele "universiteit (master, doctoraal)" zijn weer samengenomen ($9=18$, $10=18$) en omgerekend naar 18 studiejaren. Tot slot is de laatste variabele "promotietraject" omgerekend naar 22 studiejaren ($11=22$). De antwoordcategorieën "buitenlandse opleidingen" blijven als missings genoteerd.

Onafhankelijke variabelen

Er zijn drie onafhankelijke variabelen gebruikt, namelijk het opleidingsniveau van de ouders, cultureel kapitaal en economisch kapitaal. Tevens komt ook de controlevariabele van het onderzoek aan de orde.

Opleidingsniveau ouders

Voor het meten van het opleidingsniveau van de ouders wordt er gekeken naar het hoogst behaalde opleidingsniveau van de ouders van de respondent. Deze variabele heeft net als de afhankelijke variabele een ratio meetniveau. Het opleidingsniveau van de moeder wordt gemeten met de vraag 'w1fc8': "Wat is de hoogst voltooide opleiding van uw moeder". Het opleidingsniveau van de vader wordt gemeten met de vraag 'w1fc9': "Wat is de hoogst voltooide opleiding van uw vader". We hebben de waardes van beide variabelen 'w1fc8' en 'w1fc9' net als bij de afhankelijke variabele omgerekend in maximaal aantal studiejaren per categorie opleidingsniveau en gehercodeerd in de variabele naam 'educyrMoeder' en 'educyrVader'. Zowel bij de moeder als bij de vader is dezelfde vraag gesteld en kon er gekozen worden uit dezelfde antwoordcategorieën.

Hierbij is gekozen om “lagere school niet afgemaakt of niet gevolgd” om te rekenen naar maximaal 6 studiejaren (1=6) en voor “lagere school” zijn de omgerekende studiejaren maximaal 8 jaar (2=8). Verder wordt voor het “lager beroepsonderwijs, vmbo” een maximaal aantal studiejaren gerekend van 11 jaar (3=11) en voor “mavo (of vmbo-t)” zijn dit er maximaal 12(4=12). Het maximaal aantal studiejaren voor het “middelbaar beroepsonderwijs” is 16 jaar (5=16) en voor “havo, vwo, gymnasium” zijn dit er 14(6=14). En tot slot het “hoger beroepsonderwijs” die is gehercodeerd naar maximaal 17 studiejaren (7=17) en de “universiteit” die is gehercodeerd naar maximaal 18 studiejaren (8=18). De antwoordcategorieën “buitenlandse opleidingen” en “weet niet” blijven als missings genoteerd. Vervolgens is er een nieuwe variabele gemaakt “educyrOuders” door het gemiddelde te nemen van ‘educyrVader’ en ‘educyrMoeder’.

Cultureel kapitaal

Het cultureel kapitaal van de respondent wordt gemeten aan de hand van vier verschillende variabelen. Deze variabele geven informatie over het cultureel kapitaal van de ouders toen de respondent in de leeftijdsperiode van 12 tot 14 jaar zat en dienen als een indicator voor zijn of haar gehele jeugd. Er wordt gebruik gemaakt van de variabele ‘w1fc21c’. Deze variabele wordt gemeten met de volgende vraag: “Hoe vaak in het jaar gingen je ouders naar een klassiek concert, opera of ballet toen je 12-14 jaar oud was?” Verder wordt de variabele ‘w1fc21d’ gebruikt die wordt gemeten met de volgende vraag: “Hoe vaak in het jaar gingen je ouders naar een historisch museum toen je 12-14 jaar oud was?” Vervolgens de variabele ‘w1fc21e’ die wordt gemeten met de vraag: “Hoe vaak in het jaar gingen je ouders naar een kunstmuseum toen je 12-14 was?” En tot slot wordt de laatste variabele ‘w1fc21f’ gemeten met de volgende vraag: “Hoe vaak in het jaar gingen je ouders naar een voorstelling toen je 12-14 jaar oud was?” Voor alle bovenstaande vragen waren de antwoordcategorieën gelijk deze waren als volgt: nooit, 1 tot 3 keer per jaar, 4 tot 6 keer per jaar, 7 tot 11 keer per jaar en 12 keer per jaar of vaker. Hier is uiteindelijk een nieuwe schaal van gemaakt, door het gemiddelde te nemen, wat heeft geleid tot een betrouwbare schaal met een Cronbach’s alpha van 0.81.

Economisch kapitaal

Zoals eerder genoemd bestaat economisch kapitaal uit financiële middelen om macht en invloed te bereiken (Bourdieu, 1973). Het gaat hierbij om het besteedbaar inkomen en de mogelijkheden die een bepaald besteedbaar inkomen biedt. Echter bevat het NELLS geen informatie over het inkomen van de ouders van de respondent tijdens zijn of haar jeugd en ook geen informatie over hun huidige inkomen. Een mogelijke alternatieve indicator voor economisch kapitaal is beroepsstatus. Beroepsstatus heeft een invloed op de hoogte van iemands inkomen (Ganzeboom, Graaf, de & Treiman, 1992). Verder zitten er in het NELLS variabelen die gaan over of de ouders van de respondent wel of niet werkten, gekoppeld aan verschillende levensjaren van de respondent en een variabele over de voornaamste bron van inkomen van de ouders toen de respondent 12 tot 14 jaar was. Echter geven deze variabelen niet voldoende informatie over economisch kapitaal gedurende de jeugd van de respondent. Dat je moeder of vader werkt zegt bijvoorbeeld niets over

de omvang van economisch kapitaal. Immers een ouder die een WW-uitkering krijgt kan over een hoger inkomen beschikken dan een ouder die werkt. Daarom is er gekozen om het economisch kapitaal te meten aan de hand van de variabele die informatie geeft over de beroepsstatus van de vader 'w1cfc11isco08'. De operationalisatie van deze variabele in het NELS onderzoek is gebaseerd op 'The International Standard Classification of Occupations' (ISCO). Een internationaal erkende methode die beroepen classificeert in verschillende beroepsgroepen. Dit is gebaseerd op de taken en verplichtingen die verricht moeten worden in een bepaald beroep. Deze classificatie geeft echter geen rangordes aan, wat deze variabele nominaal maakt. Voor dit onderzoek is het wel van belang om een rangorde in beroepsstatus te kunnen onderscheiden en daarom zijn de 'ISCO' classificaties omgecodeerd naar de Internationale Sociaal-Economische Index (ISEI) (Ganzeboom, 2010). Elk getal in de ISEI representeert een bepaalde beroepsstatus, waarbij een lagere waarde staat voor een lagere beroepsstatus en een hogere waarde een hogere beroepsstatus representeert. Uiteindelijk is er dus een variabele gecreëerd 'ISEI08', met waarden variërend van 11 tot 89, die in dit onderzoek een indicatie geeft van de mate van economisch kapitaal.

Controlevariabele

Er is gekozen voor etniciteit als controlevariabele. De etniciteit van de respondent is vastgesteld aan de hand van het zelf gerapporteerde geboorteland. Er is geen rekening gehouden met het geboorteland van de ouders, waardoor er geen onderscheid is tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen. In de analyses zullen dummy-variabelen gebruikt worden: Marokkaans, Turks, overig (niet-westers), westers en de groep autochtonen Nederlanders dienen als referentiegroep.

Tabel 1: Beschrijvende statistieken meetinstrumenten

	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Opleidingsniveau kind (in jaren)	6,00	22,00	11,607	3,382
Opleidingsniveau ouders (in jaren)	6,00	18,00	15,141	2,729
Cultureel kapitaal	1,00	4,25	1,354	,482
Economisch kapitaal	11,56	88,96	40,387	20,998
Marokkaans	,00	1,00	,132	,339
Turks	,00	1,00	,149	,356
Overig (niet-westers)	,00	1,00	,021	,144
Westers	,00	1,00	,039	,194
Nederlands	,00	1,00	,658	,474

* N=2037

3.3 Methode

Het conceptuele model van dit onderzoek en de bijbehorende hypothesen gaan uit van een mediatiemodel. De invloed van het opleidingsniveau van de ouders op het behaalde opleidingsniveau van het kind, verloopt via het economisch en/of cultureel kapitaal van de ouders. Om een mediatie model te toetsen zijn er twee mogelijkheden, namelijk de causale stappenmethode (CS methode) of de product-van-coëfficiënten methode (PC methode). Beide methodes zijn ontwikkeld door Hayes en Preacher (2004). Field (2013) wijst erop dat de PC methode de voorkeur heeft, omdat met deze methode het gecombineerde effect van het pad tussen de ‘onafhankelijke variabele - mediator’ en dat tussen de ‘mediator - afhankelijke variabele’ test. Voor het uitvoeren van een mediatie analyse volgens de PC methode heeft Hayes (2012) een macro ontwikkeld (<http://www.processmacro.org/download.html>) genaamd Process.

In totaal zijn het zeven tabellen die bij de resultaten uitgebreid worden beschreven. Tabel 2 geeft de relatie weer tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind (hypothese 1). Hierbij wordt er geen rekening gehouden met mogelijke mediërende mechanismen zoals in de overige tabellen wel het geval is. Vervolgens laat tabel 3 de resultaten

zien van de assumptie dat het opleidingsniveau van de ouders effect heeft op hun cultureel kapitaal. Tabel 4 toont het resultaat van de assumptie dat het opleidingsniveau van de ouders effect heeft op hun economisch kapitaal. Verder laat tabel 5 de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind zien, gemedieerd door cultureel kapitaal (hypothese 2). Tabel 6 toont de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind gemedieerd door economisch kapitaal (hypothese 3). Vervolgens, in tabel 7, het resultaat van de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind, gemedieerd door zowel cultureel kapitaal als economisch kapitaal (hypothese 4). Bij dit model wordt ook het directe effect van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind bestudeerd. Tot slot, laat tabel 8 een overzicht zien met zowel de directe als indirecte effecten, waarna de effecten in afbeelding 2 worden weergegeven in een conceptueel model.

4 Resultaten

4.1 Beschrijving van het resultaat

Hypothese 1

Allereerst het antwoord op de eerste hypothese: “Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind”. Uit tabel 2 blijkt dat in een model met alleen de afhankelijke variabele (opleidingsniveau van de ouders) en de controlevariabelen (dummy variabelen voor etniciteit), het opleidingsniveau van de ouders een significant positief (maar klein) effect heeft op het opleidingsniveau van het kind. Hypothese 1 wordt bevestigd. Zoals in tabel 2 wordt weergegeven, geeft elke extra studiejaar van de ouder aan dat het kind 0,239 jaar langer naar school gaat. Van de controlevariabele etniciteit hebben alleen de respondenten met een Marokkaanse of Turkse herkomst een significant negatief effect op het behaalde opleidingsniveau. Kinderen met een Marokkaanse of Turkse herkomst behalen dus in vergelijking met kinderen met een Nederlandse herkomst een lager opleidingsniveau, ook als dit gecontroleerd wordt voor het opleidingsniveau van hun ouders. Het model verklaard 13,72% van de variantie in de afhankelijke variabele ($R^2 = 0.1372$).

Tabel 2: *Het directe effect van opleidingsniveau ouders op opleidingsniveau kind gecontroleerd voor etniciteit (met b-coëfficiënt, standaard error en significantieniveau)*

	<u>b</u>	<u>se</u>	<u>p</u>
Opleidingsniveau ouders	0,239***	0,020	0,0000
Marokkaans	-0,778***	0,194	0,0001
Turks	-0,054**	0,180	0,0028
Overig (niet-westers)	-0,266	0,393	0,4994
Westers	0,085	0,293	0,7728

*p<.05 **p<.01 ***p<0.001

Het pad tussen de onafhankelijke variabele en de mediator

Zoals eerder genoemd wordt er in het mediatiemodel een assumptie gemaakt dat het opleidingsniveau van de ouders invloed heeft op hun cultureel en economisch kapitaal. Aan de hand van de PC methode wordt deze assumptie getoetst. Er wordt dus in tabel 3 en 4 gekeken naar de relatie tussen de onafhankelijke variabele en de mediators.

In tabel 3 staan de uitkomsten van de analyse voor het effect van het opleidingsniveau van de ouders op de mediërende variabele cultureel kapitaal, gecontroleerd voor etniciteit. Hieruit blijkt dat het opleidingsniveau van de ouders een significant positief effect heeft op cultureel kapitaal. De verwachting uit het theoretisch kader over het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en cultureel kapitaal wordt bevestigd. Elk extra studiejaar dat de ouder naar school is geweest, geeft aan dat cultureel kapitaal met 0,077 is verhoogd. De respondenten met een westerse herkomst hebben significant meer cultureel kapitaal, dan de respondenten met een Nederlandse herkomst. Deze bevinding is zichtbaar na controle voor het opleidingsniveau van de ouders. Er waren geen significante verschillen tussen respondenten met een Nederlandse herkomst en de respondenten met een Marokkaanse, een Turkse of een overige (niet-westers) herkomst.

Tabel 3: *Het effect van opleidingsniveau ouders op cultureel kapitaal ouders gecontroleerd voor etniciteit (met b-coëfficiënt, standaard error en significantieniveau)*

	<u>b</u>	<u>se</u>	<u>p</u>
Opleidingsniveau ouders	0,077***	0,003	0,000
Marokkaans	-0,020	0,031	0,5086
Turks	-0,014	0,028	0,6281
Overig (niet-westers)	-0,106	0,062	0,0862
Westers	0,166***	0,046	0.0003

*p<.05 **p<.01 ***p<0.001

In tabel 4 staan de uitkomsten van de analyse voor het effect van het opleidingsniveau van de ouders op de mediërende variabele economisch kapitaal, gecontroleerd voor etniciteit. Hieruit blijkt dat het opleidingsniveau van de ouders een significant positief effect heeft op economisch kapitaal. De verwachting uit het theoretisch kader over het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en economisch kapitaal wordt bevestigd. Elk extra studiejaar dat de ouder naar school is geweest, geeft aan dat hun economisch kapitaal met 3,614 is verhoogd. Het blijkt dat respondenten met een westerse herkomst significant meer economisch kapitaal hebben dan de respondenten met een Nederlandse herkomst, gecontroleerd voor het opleidingsniveau van de ouders. De totale verklaarde variantie van dit model is 34,26% ($R^2=0.3426$).

Tabel 4: *Het effect van opleidingsniveau ouders op economisch kapitaal ouders gecontroleerd voor etniciteit (met b-coëfficiënt, standaard error en significantieniveau)*

	<u>b</u>	<u>se</u>	<u>p</u>
Opleidingsniveau ouders	3,614***	0,137	0,000
Marokkaans	1,029	1,300	0,4290
Turks	-0,086	1,211	0,9432
Overig (niet-westers)	3,814	2,641	0,1488
Westers	4,935*	1,966	0,0121

*p<.05 **p<.01 ***p<0.001

Hypothese 2

Vervolgens wordt de tweede hypothese getest: “*Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind dat wordt gemedieerd door cultureel kapitaal*”. In tabel 5 staan de uitkomsten van de analyse voor de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind gemedieerd door cultureel kapitaal weergegeven, gecontroleerd voor etniciteit. Hieruit blijkt dat het opleidingsniveau van de ouders een significant positief effect heeft op het opleidingsniveau van het kind. Hiernaast heeft cultureel kapitaal een positief significant effect op het opleidingsniveau van het kind. Hypothese 2 wordt bevestigd. Elk extra studiejaar dat de ouder naar school is geweest geeft aan dat het kind 0,199 jaar langer naar school is geweest. Wanneer een kind een keer vaker aan culturele activiteiten heeft deelgenomen, is het kind 0,521 jaar langer naar school geweest. Het effect neemt in vergelijking met het model in tabel 2 af, wanneer gecontroleerd wordt voor cultureel kapitaal, maar blijft significant. Dit geeft aan dat het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind deels gemedieerd wordt door cultureel kapitaal. Van de controlevariabele etniciteit heeft een Marokkaanse of Turkse herkomst een significant negatief effect op het behaalde opleidingsniveau. Kinderen met een Marokkaanse of Turkse herkomst behalen dus in vergelijking met kinderen met een Nederlandse herkomst een lager opleidingsniveau, ook als er gecontroleerd wordt voor het opleidingsniveau van hun ouders en hun cultureel kapitaal.

Tabel 5: *Het effect van opleidingsniveau ouders op opleidingsniveau kind, via cultureel kapitaal, gecontroleerd voor etniciteit (met b-coëfficiënt, standaard error en significantieniveau)*

	<u>b</u>	<u>se</u>	<u>p</u>
Opleidingsniveau ouders	0,199***	0,023	0,000
Cultureel kapitaal	0,521***	0,141	0,0002
Marokkaans	-0,768***	0,193	0,0001
Turks	-0,533**	0,180	0,0030
Overig (niet-westers)	-0,210	0,392	0,5921
Westers	-0,002	0,293	0,9949

*p<.05 **p<.01 ***p<0.001

Hypothese 3

Verder het antwoord op de derde hypothese: “*Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind dat wordt gemedieerd door economisch kapitaal*”. In tabel 6 staan de uitkomsten van de analyse voor de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind via economisch kapitaal weergegeven, gecontroleerd voor etniciteit. Hieruit blijkt dat het opleidingsniveau van de ouders een significant positief effect heeft op het opleidingsniveau van het kind. Economisch kapitaal heeft een positief significant effect op het opleidingsniveau van het kind. Hypothese 3 wordt bevestigd. Elk extra studiejaar dat de ouder naar school is geweest geeft aan dat het kind 0,213 jaar langer naar school is geweest. Wanneer de vader een punt hoger scoort op de ISEI, is het kind 0.0072 jaar langer naar school is geweest. Het effect neemt in vergelijking met tabel 2 af maar blijft significant, wat aangeeft dat het effect van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind deels gemedieerd wordt door het economisch kapitaal. Van de controlevariabele etniciteit heeft een Marokkaanse of Turkse herkomst een significant negatief effect op het behaalde opleidingsniveau. Kinderen met een Marokkaanse of Turkse herkomst behalen dus in vergelijking met kinderen met een Nederlandse herkomst een lager opleidingsniveau, ook als dit gecontroleerd wordt voor het opleidingsniveau van hun ouders en hun economisch kapitaal.

Tabel 6: *Het effect van opleidingsniveau ouders op opleidingsniveau kind, via economisch kapitaal, gecontroleerd voor etniciteit (met b-coëfficiënt, standaard error en significantieniveau)*

	<u>b</u>	<u>se</u>	<u>p</u>
Opleidingsniveau ouders	0,2132***	0,0236	0,0000
Economisch kapitaal	0,0072*	0,0033	0,0291
Marokkaans	-0,7856***	0,1934	0,0001
Turks	-0,5399**	0,1801	0,0028
Overig (niet-westers)	-0,2931	0,3931	0,4559
Westers	0,0489	0,2928	0,8673

*p<.05 **p<.01 ***p<0.001

Hypothese 4

Tot slot het antwoord op de vierde hypothese: “*Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die niet volledig wordt gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal*”. In tabel 7 staan de uitkomsten van de analyse voor de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal, gecontroleerd voor etniciteit. Hieruit blijkt dat het opleidingsniveau van de ouders een significant positief effect heeft op het behaalde opleidingsniveau van het kind. Elk extra studiejaar dat de ouder naar school is geweest, geeft aan dat het kind 0,183 jaar langer naar school is geweest, een kleiner effect dan in het model zonder de mediators (zie model in tabel 2, $b=0,239$). Uit het gegeven dat de b-coëfficiënt van de voorspellende variabele ‘opleiding ouders’ kleiner is dan in het model zonder de mediators, kan worden afgeleid dat er sprake is van een mediërende relatie tussen de voorspellende variabele en uitkomst. Aangezien blijkt dat economisch kapitaal geen significant effect heeft, in tegenstelling tot cultureel kapitaal dat wel een significant effect heeft, kan geconcludeerd worden dat de mediatie volledig verloopt via cultureel kapitaal. Geconcludeerd kan worden dat er een relatie is tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind en dat dit deels gemedieerd wordt door cultureel kapitaal. Het directe significante effect van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind blijft bestaan wanneer er gecontroleerd wordt voor economisch en cultureel kapitaal. Hiermee wordt hypothese 4 bevestigd; cultureel kapitaal en economisch kapitaal verklaren niet volledig de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind. Andere mechanismen, zoals genetische overdracht, kunnen

hier een verklarende rol spelen. Van de controlevariabele etniciteit, blijkt dat een Marokkaanse of Turkse herkomst een significant negatief effect heeft op het behaalde opleidingsniveau, net zoals in het model zonder de mediators (tabel 2). Het model met de mediators verklaard 14.41% van de totale variantie ($R^2=0.1441$), wat een kleine verbetering is ten opzichte van het model zonder de mediators. Een overzicht van de effecten van het model met mediators is terug te zien in afbeelding 2 (na tabel 7).

Tabel 7: *Het totale effect van opleidingsniveau ouders op opleidingsniveau kind gecontroleerd voor etniciteit en gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal (met b-coëfficiënt, standaard error en significantieniveau)*

	<u>b</u>	<u>se</u>	<u>p</u>
Opleidingsniveau ouders	0,183***	0,025	0,0000
Economisch kapitaal	0,005	0,003	0,1192
Cultureel kapitaal	0,482***	0,143	0,0007
Marokkaans	-0,774***	0,193	0,0001
Turks	-0,534**	0,180	0,0030
Overig (niet-westers)	-0,234	0,392	0,5506
Westers	-0,021	0,293	0,9426

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < 0.001$

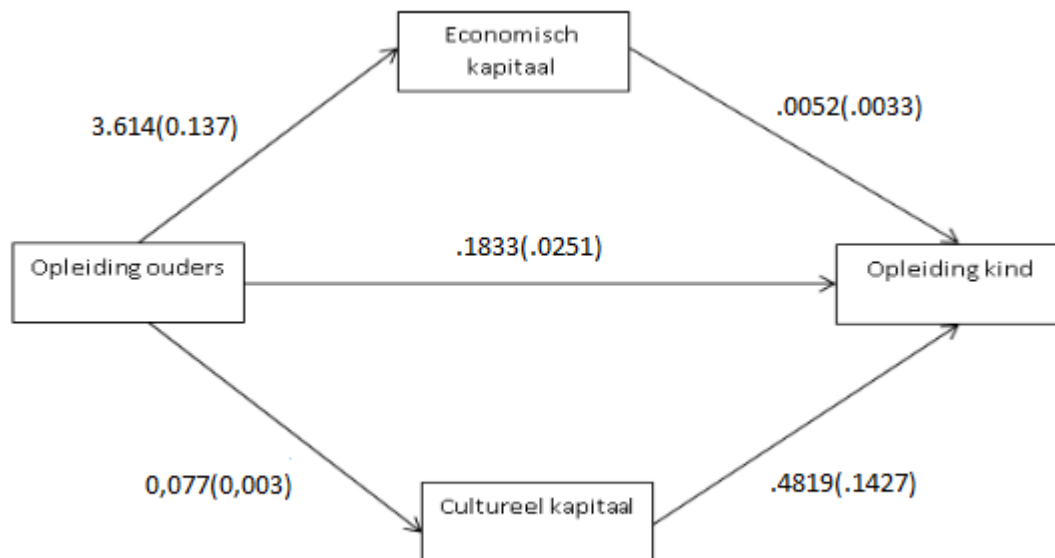
Effecten

Tabel 8 tenslotte geeft inzicht in het effect van de onafhankelijke variabele ‘opleidingsniveau ouders’ op de afhankelijke variabele ‘opleidingsniveau kind’ weer. Het totale effect is hierbij uitgesplitst in een direct en twee indirecte effecten. Het indirecte effect kan uiteen worden gelegd in het effect via cultureel kapitaal en het effect via economisch kapitaal. De gegevens laten zien dat er sprake is van een mediatie effect, maar dat de mediatie verloopt via cultureel kapitaal en niet via het economisch kapitaal van de ouders. Het directe effect blijft sterk overeind na toevoeging van cultureel en economisch kapitaal. Dit wijst op de mogelijkheid van het bestaan van een ander mechanisme.

Tabel 8: *Totale, directe en indirecte effecten van het opleidingsniveau van de ouders op het door het kind behaalde opleidingsniveau (b-coëfficiënt, standaard error en betrouwbaarheidsinterval)*

	b	se	CI
Effect opleiding ouders - opleiding kind	0,239	0,020	-
Direct effect opleiding ouders - opleiding kind	0,183	0,025	-
Indirect effect via cultureel kapitaal	0,037	0,009	0,019 - 0,055
Indirect effect via economisch kapitaal	0,019	0,012	-0,003 - 0,0041
Totale indirecte effecten	0,056	0,014	0,029- 0,083

Afbeelding 2: *Conceptueel model (effecten na toevoeging mediatoren)*

5 Conclusie en discussie

In de volgende paragrafen wordt de conclusie en discussie van ieder van ons behandeld.

5.1 Conclusie en discussie Debora Doubli

In de conclusie wordt voornamelijk de uitkomsten van het onderzoek samengevat en beleidsaanbevelingen gegeven. Verder wordt in de discussie het onderzoek kritisch bekeken,

waarbij de beperkingen van het onderzoek worden benoemd en suggesties voor vervolgonderzoeken worden gegeven.

Conclusie

Het onderzoek bekijkt in hoeverre de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind wordt verklaard aan de hand van economische en/of culturele hulpbronnen. Om het verband van deze hulpbronnen te kunnen verklaren wordt er gebruik gemaakt van kapitaal theorieën. Pierre Bourdieu maakte onderscheid tussen verschillende soorten kapitaal, waaronder het economisch en cultureel kapitaal. De economisch kapitaal theorie stelt dat ouders hun economisch kapitaal overdragen, waardoor het kind succesvoller zal zijn op school. Dit komt doordat financiële hulpbronnen het leerproces van een kind kunnen faciliteren. Er wordt daardoor een positieve relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind via economische hulpbronnen verwacht. De cultureel kapitaal theorie stelt dat ouders hun cultureel kapitaal overdragen, waardoor het kind succesvoller zal zijn op school. Dit komt doordat het kind leert opletten en stilzitten in bijvoorbeeld een theater, wat het kind weer een voorsprong geeft op school. Er wordt daardoor een positieve relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind via culturele hulpbronnen verwacht.

De onderzoeksvraag die centraal staat: *“In hoeverre kan de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verklaard worden door economische en/of culturele hulpbronnen?”* wordt aan de hand van de volgende hypothesen beantwoordt: **Hypothese 1** *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind.”* **Hypothese 2** *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind, die wordt gemedieerd door culturele hulpbronnen.”* **Hypothese 3** *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die wordt gemedieerd door economische hulpbronnen.”* **Hypothese 4** *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die niet volledig wordt gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal.”* Om de hypothesen te beantwoorden is er gebruik gemaakt van de Nederlandse Levensloop Studie (NELLS) en zijn de resultaten getoetst middels een mediatie analyse via het programma Process. Uit het resultaat is voortgekomen dat drie van de vier hypothesen significant zijn bevestigd. Dit zijn hypothesen 1, 2 en 3. Hypothese 4 is deels significant bevestigd.

De eerste hypothese *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind”*, wordt significant bevestigd. Het opleidingsniveau van de ouders heeft een significant positief effect op het opleidingsniveau van het kind.

Verder is het eerst belangrijk dat, voordat de tweede en derde hypothese worden getest, om de assumptie “hogeropgeleide ouders beschikken over meer cultureel kapitaal” en de assumptie “hogeropgeleide ouders beschikken over meer economisch kapitaal” te toetsen. Uit het resultaat komt naar voren dat beide assumpties significant zijn bevestigd.

De tweede hypothese *“Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind, dat wordt gemedieerd door culturele hulpbronnen”*, is gebaseerd

op de cultureel kapitaal theorie. De hypothese is significant bevestigd, het cultureel kapitaal heeft een significant positief effect het op het opleidingsniveau van het kind. Dit zou kunnen aangeven dat ouders, door het ondernemen van culturele activiteiten, ervoor kunnen zorgen dat het kind succesvoller zal zijn op school.

Vervolgens de derde hypothese “*Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind dat wordt gemedieerd door economische hulpbronnen*”, gebaseerd op de economische kapitaal theorie. De hypothese is significant bevestigd, het economisch kapitaal heeft een significant positief effect op het opleidingsniveau van het kind. Dit zou kunnen aangeven dat ouders, door de beschikking over financiële hulpbronnen, ervoor kunnen zorgen dat het kind succesvoller zal zijn op school.

De vierde hypothese “*Er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind die niet volledig wordt gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal*”, is deels significant bevestigd. De variabele economisch kapitaal is namelijk niet significant en de variabele cultureel kapitaal is wel significant. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een mediatie, maar dat de mediatie verloopt via het cultureel kapitaal en niet via het economisch kapitaal. De resultaten valideren Bourdieu’s argument dat ouders het cultureel kapitaal doorgeven aan hun kinderen, waardoor kinderen succesvoller zijn op school. Doordat kinderen van laagopgeleide ouders minder culturele hulpbronnen meekrijgen, kan er dus een onterechte ongelijke verdeling blijven bestaan in het onderwijs. Er blijft ook sprake van een significant direct effect. Dat wijst erop dat naast mediatie door cultureel kapitaal, ook een ander mechanisme, zoals genetische overdracht of conflicten, de intergenerationele correlatie kan verklaren.

Tot slot geeft de controlevariabele etniciteit bij alle vier de hypothesen hetzelfde resultaat, namelijk dat een Marokkaans en Turkse achtergrond een significant negatieve invloed heeft op het opleidingsniveau van het kind.

Beleidsaanbevelingen

Het is dus belangrijk, om deze ongelijke verdeling tegen te gaan, dat laagopgeleide ouders worden gestimuleerd om meer bij te dragen aan het cultureel kapitaal van het kind. Dit kunnen zij doen door bijvoorbeeld vaker naar musea, concerten of voorstellingen te gaan met het kind. Dit heeft een positieve bijdrage aan het schoolsucces van het kind als gevolg. Een suggestie is dan ook om onderwijsinstellingen te laten inlichten over het belang van deze activiteiten. De onderwijsinstellingen geven dit door aan de ouders, waardoor de ouders ook gestimuleerd worden om zulke activiteiten daadwerkelijk te gaan doen met het kind. De ouders inlichten over de voordelen van het ondernemen van de zojuist genoemde activiteiten zou op twee manieren kunnen. De ouders kunnen op de hoogte gesteld worden door middel van bijvoorbeeld voorlichtingsavonden op scholen waarbij de ouders zelf aanwezig zijn. Maar een tweede optie is dat de voorlichting kan gaan via de docenten. Docenten krijgen voorlichting over het belang van het ondernemen van culturele activiteiten door een onafhankelijke partij en de docenten geven dit door aan de ouders tijdens bijvoorbeeld rapportgesprekken. Dit laatste kan een betere optie zijn

omdat niet iedereen tijd heeft om naar een voorlichtingsavond te gaan. Daarnaast hebben de docenten ook een persoonlijker band met de ouders. De voorlichting zal op de langere termijn een positief effect hebben op het cultureel kapitaal van lager opgeleiden kinderen, wat weer zorgt dat het kind succesvoller wordt op school en de onterechte ongelijke verdeling in het onderwijs kleiner wordt.

Opvallend is dat, gecontroleerd voor het opleidingsniveau van de ouders, het cultureel kapitaal en het economisch kapitaal, Marokkaans en Turkse kinderen een minder hoog opleidingsniveau behalen. Taalachterstand kan hier een rol bij spelen, deze achterstanden moeten vanaf de basisschool aangepakt worden en voortgezet worden tot aan de middelbare school. Niet alleen een taalachterstand van de leerlingen maar ook een taalachterstand van de ouders kunnen voor problemen zorgen, voornamelijk binnen de communicatie tussen ouder en onderwijsinstellingen. Door onbekendheid of weinig begrip met het onderwijssysteem maakt dat het de ouders moeilijk om zich actief te betrekken met het onderwijs van hun kind.

Discussie

In de discussie wordt het onderzoek kritisch bekeken, waarbij beperkingen van het onderzoek worden benoemd en suggesties voor vervolgonderzoek worden beschreven. Om te beginnen is het onderzoek ervan uitgegaan dat het geslacht van de ouders geen rol speelt. Dit gaat om de variabele “opleidingsniveau ouders”, waarbij in dit onderzoek het opleidingsniveau van de vader en moeder tot één variabele zijn geoperationaliseerd, door het gemiddelde te nemen, omdat de geslachtsrollen tegenwoordig niet meer zo zwart wit zijn als vroeger. In het onderzoek wordt aangegeven dat de moeder tegenwoordig steeds meer werkt waardoor beide ouders evenveel tijd met het kind besteden en er geen verschillen zijn tussen de ouders in het bieden van culturele en/of economische hulpbronnen aan het kind. Echter werkt de moeder vaker parttime waardoor de moeder alsnog meer tijd met het kind besteed. De moeder draagt dus mogelijk alsnog meer bij aan de culturele hulpbronnen en de vader aan de economische hulpbronnen. In toekomstig onderzoek is het daarom interessant om toch het verschil tussen de ouders in hun bijdrage aan economische en culturele hulpbronnen nader te onderzoeken.

Een ander punt is de operationalisering van het economisch kapitaal. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind, gemedieerd door economisch kapitaal een significant, maar klein, effect geeft. Echter als het cultureel kapitaal wordt meegenomen, zoals in hypothese 4, is het economisch kapitaal niet meer significant. Het verschil in resultaat kan komen doordat de beroepsstatus van de vader als indicator voor de financiële hulpmiddelen binnen het gezin is gebruikt. Een suggestie voor vervolgonderzoek is om meerdere variabelen te gebruiken om het economisch kapitaal te operationaliseren, zoals door het gezinsinkomen mee te nemen. Op die manier kan er een beter beeld gecreëerd worden van de economische hulpbronnen die de ouders het kind bieden.

Verder is het cultureel kapitaal geoperationaliseerd door een schaal met daarin de variabele met het aantal bezoeken naar een concert, een historisch museum, een kunstmuseum of voorstelling tijdens de kindertijd van de respondent. Het cultureel kapitaal is een breed concept,

en door enkel deze variabelen mee te nemen kan dit het begrip te kort doen. Op basis van de cultureel kapitaal theorie had het interessant kunnen zijn om ook een variabele mee te nemen over bijvoorbeeld het aantal boeken in huis. Het NELLS databestand had helaas geen vraag hierover. Er was wel een vraag over het aantal gelezen boeken, echter ging de vraag enkel over de moeder en niet over beide ouders. Een suggestie voor toekomstig onderzoek is dan ook om voor het operationaliseren van cultureel kapitaal meerdere variabelen te gebruiken voor de schaalverdeling. Op die manier kan er een beter beeld gecreëerd worden van de culturele hulpbronnen die de ouders het kind bieden.

Vervolgens het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind. Het opleidingsniveau is gehercodeerd naar het aantal jaren waarbij het MBO voor 16 jaar staat en HAVO/VWO voor 14 jaar. Hierdoor kan er een scheve verdeling ontstaan, aangezien een student op het MBO op die manier slimmer lijkt dan een student op het HAVO/VWO. Het is lastig te operationaliseren omdat iemand op het MBO vaak langer heeft gestudeerd dan iemand op het HAVO/VWO, maar toch een lagere waarde moet krijgen. Een suggestie voor vervolgonderzoek is dan ook om het opleidingsniveau naar een betere waarde te hercoderen, waarbij een hogere waarde staat voor een slimmere student ondanks dat iemand van het MBO langer studeert. Hierbij staat het MBO dan voor 14 jaar en het HAVO/VWO voor 16 jaar.

Tot slot is in het theoretisch kader aangegeven dat Bourdieu onderscheid maakt tussen drie vormen van kapitaal namelijk cultureel kapitaal, economisch kapitaal en sociaal kapitaal. Voor het onderzoek is enkel het cultureel en economisch kapitaal gebruikt. Een suggestie voor vervolgonderzoek is om ook de invloed van het sociaal kapitaal mee te nemen. Als hoger opgeleide ouders beschikken over een sterk sociaal kapitaal met merendeels hoogopgeleide relaties, kan dit als goed voorbeeld voor het kind dienen. Als de omgeving van het kind voornamelijk hoogopgeleid is, is het kind gedreven om ook een hoge opleiding te behalen.

5.2 Conclusie en discussie Dominique Vink

Conclusie

In dit onderzoek is bevestigd in hoeverre het opleidingsniveau van de ouders het opleidingsniveau van het kind verklaard via de overdracht van culturele en/of economische hulpbronnen. De onderzoeksvraag luidt: *“In hoeverre kan de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verklaard worden door economische en/of culturele hulpbronnen?”* Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is er gebruik gemaakt van de data uit het NELLS. Een panel studie gericht op de leefsituatie en opvattingen van Nederlandse burgers tussen de 15 en 45 jaar.

De socioloog Pierre Bourdieu heeft twee theorieën ontworpen die in dit onderzoek nader behandeld worden. De cultureel kapitaal theorie stelt dat ouders over cultureel kapitaal beschikken en dit vervolgens doorgeven aan hun kind. Hierdoor ligt een succesvolle schoolloopbaan beter in bereik voor het kind. In de resultaten van dit onderzoek kwam naar voren dat hoogopgeleide ouders vaak over meer cultureel kapitaal beschikken dan laagopgeleide ouders. Gebaseerd op de cultureel

kapitaal theorie wordt er in dit onderzoek een positief verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind via de overdracht van culturele hulpbronnen verwacht.

Verder stelt Bourdieu met de economische kapitaal theorie dat ouders hun economisch kapitaal op hun kind overdragen wat vervolgens het kind kan faciliteren in zijn of haar leerproces. Het kind heeft hierdoor mogelijk meer kans op een succesvolle schoolloopbaan. Net als bij cultureel kapitaal laten de resultaten zien dat hoogopgeleide ouders vaak over meer economisch kapitaal beschikken dan laagopgeleide ouders en zijn zij daarom beter in staat om dit over te dragen op hun kind. Daarom wordt er in dit onderzoek een positief verband verwacht tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind via economische hulpbronnen.

Aan de hand van bovengenoemde theorieën zijn er verschillende hypotheses geformuleerd. De verwachtingen waren als volgt: er is een direct effect van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind en twee indirecte effecten waarbij deze relatie wordt gemedieerd door economisch en/of cultureel kapitaal. Echter is het verwachte mediatie effect niet volledig en wordt er in dit onderzoek ook rekening gehouden met mogelijke alternatieve mechanismen die het directe effect kunnen verklaren. Verschillende onderzoeken ondersteunen bijvoorbeeld het idee dat kinderen hun opleidingsniveau simpelweg te danken hebben aan de erfelijkheid van IQ.

Om de onderzoeksvraag met het bijhorende mediatiemodel te kunnen toetsen wordt er gebruik gemaakt van een mediatie analyse volgens de product-van-coëfficiënten methode via het programma Process. Via deze analyse wordt er een totaal model geschat van het effect van het opleidingsniveau van de ouders op het behaalde opleidingsniveau van het kind, gecontroleerd voor etniciteit en gemedieerd door zowel de variabele economisch als cultureel kapitaal. Op deze manier kan de analyse in één keer worden uitgevoerd en kunnen er duidelijke uitspraken gedaan worden over eventuele mediatie effecten.

De eerste verwachting *“er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind”* (hypothese 1) wordt bevestigd. Het opleidingsniveau van de ouders heeft een significant positief effect op het opleidingsniveau van het kind.

De tweede verwachting *“er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind dat wordt gemedieerd door cultureel kapitaal”* (hypothese 2) wordt bevestigd. Er is sprake van gedeeltelijke mediatie. Het effect van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind werkt deels via cultureel kapitaal.

De derde verwachting *“er is een relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind dat wordt gemedieerd door economisch kapitaal”* (hypothese 3) wordt bevestigd. Ook hier is sprake van gedeeltelijke mediatie. Het effect van het opleidingsniveau van de ouders op het opleidingsniveau van het kind werkt deels via economisch kapitaal. Tegelijkertijd is het gevonden mediatie effect minder sterk bij economisch kapitaal dan bij cultureel kapitaal.

Tenslotte wordt er in het laatste model het totale model van het effect van het opleidingsniveau van de ouders op het behaalde opleidingsniveau van het kind getoetst,

gecontroleerd voor etniciteit en gemedieerd door respectievelijk economisch en cultureel kapitaal. Hierbij wordt specifiek gekeken of er nog een direct effect overblijft na de mediatie van zowel economisch kapitaal als cultureel kapitaal. De vierde verwachting “*de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind wordt niet volledig gemedieerd door economisch en cultureel kapitaal*” (hypothese 4) wordt deels bevestigd. Dit laat zien dat er mogelijk sprake is van een derde mechanisme.

Kortom, de onderzoeksvraag “*in hoeverre kan de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind verklaard worden door economische en/of culturele hulpbronnen?*” is beantwoord. De bevindingen laten zien dat er een direct effect tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind overblijft na volledige mediatie van economisch en cultureel kapitaal. Dit effect kan verklaard worden door andere mechanismen dan de economisch of cultureel kapitaal theorie bieden, zoals genetisch overdracht. Daarnaast wordt er een relatie gevonden tussen het opleidingsniveau van de ouders en het opleidingsniveau van het kind wat deels verklaard kan worden door de cultureel kapitaal theorie. Er is geen ondersteuning gevonden voor de economisch kapitaal theorie.

Met de kennis van dit onderzoek kan eventueel beleid in de toekomst hierop inspelen om zo de groeiende ongelijkheid in het onderwijs doelgericht te kunnen oplossen. Nu we weten dat de overdracht van cultureel kapitaal van invloed is op het opleidingsniveau van het kind kunnen er door de overheid bijvoorbeeld voorlichtingsprogramma's opgericht worden, die dus vooral de groep laagopgeleide ouders bewust maakt van het belang van het bieden van culturele hulpbronnen. Behalve het oprichten van voorlichtingsprogramma's, kan toekomstig beleid culturele activiteiten als theater of klassieke concerten toegankelijker maken voor ouders door scholen erbij te betrekken. De overheid kan scholen stimuleren om culturele activiteiten te promoten onder de ouders of door de jaarlijkse activiteiten van de school meer in het teken te laten staan van cultuur.

Tot slot, hebben de resultaten laten zien dat het opleidingsniveau van de ouders een sterk direct effect heeft op het opleidingsniveau van het kind wat dus niet loopt via economisch en/of cultureel kapitaal. Andere mechanisme zoals genetisch overdracht of conflictsituaties in het gezin zouden dit verband mogelijk kunnen verklaren. Het is interessant om verder onderzoek te doen naar dit directe effect van opleidingsniveau, zodat er duidelijke uitspraken gedaan kunnen worden over de verklarende mechanismen.

Discussie

De eerste beperking staat in verband met de operationalisatie van het opleidingsniveau van de ouders. Eerdere onderzoeken maken vaak onderscheid tussen moeders en vaders in hun operationalisatie. Volgens deze onderzoeken hebben moeders een groter aandeel in de overdracht van cultureel kapitaal binnen het gezin, omdat zij meer tijd spenderen met de kinderen en daardoor meer culturele activiteiten met de kinderen kunnen ondernemen. Tegelijkertijd hebben de vaders meer effect op het economisch kapitaal binnen het gezin. Hierbij speelt voornamelijk het opleidingsniveau van de vader een rol, zijn opleidingsniveau heeft een sterker effect op het

inkomen in het gezin dan het opleidingsniveau van de moeder, omdat hij simpelweg meer werkt. Tegenwoordig is dit verschil tussen het aantal werkende moeders en aantal werkende vaders steeds kleiner geworden, daarom is het wetenschappelijk gezien interessant om het opleidingsniveau van de ouders in dit onderzoek samen te nemen. Tegelijkertijd is het aantal werkende moeders inderdaad toegenomen, maar is er een groot aandeel moeders dat deeltijd werkt. In dat geval zijn moeders nog steeds in de mogelijkheid om meer tijd te spenderen met hun kinderen en culturele activiteiten te ondernemen dan vaders dat zijn. Daarom zou het voor toekomstig onderzoek interessant zijn om het verschil tussen de moeder en de vader te bekijken wanneer het gaat om hun aandeel in economisch en cultureel kapitaal in relatie tot intergenerationaliteit in opleidingsniveau.

In de resultaten wordt er geen significant mediërend effect gevonden voor economisch kapitaal. Terwijl wanneer er wordt gekeken naar het rechtstreekse verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en hun beschikking over economisch kapitaal er wel een sterk effect is. Economisch kapitaal is in dit onderzoek gemeten aan de hand van de beroepsstatus van de vader. Een belangrijke indicator voor economisch kapitaal is het besteedbaar inkomen van de ouders tijdens de jeugd van de kinderen en/of hun huidig besteedbaar inkomen. Deze informatie is echter niet beschikbaar in de data van het NELLS. Daarom is er als alternatieve indicator voor economisch kapitaal gekozen voor de beroepsstatus van de vader. Dit betekent dat de eventuele bijdrage van de moeder aan het economisch kapitaal binnen het gezin niet wordt meegenomen. Daarnaast bestaan er banen met een hoge beroepsstatus, beroepen in bijvoorbeeld het onderwijs of de cultuursector (zoals musicus of onderzoekers), die niet per se gepaard gaan met een beschikking over veel economisch kapitaal.

Verder wordt er in de resultaten geen significant mediërend effect gevonden voor economisch kapitaal wanneer ook cultureel kapitaal werd meegenomen in de analyse. Echter, bleek het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en economisch kapitaal wel significant. Een verklaring hiervoor is wellicht dat beroepsstatus meer samenhangt met cultureel kapitaal dan met economisch kapitaal. Ouders met een hoge beroepsstatus nemen hun kinderen mogelijk meer mee naar musea en het theater dan ouders met een lage beroepsstatus en dat zou kunnen verklaren waarom de kinderen meer of minder succesvol zijn op school. Om deze reden is het interessant om in vervolgonderzoek naar een andere indicator voor economisch kapitaal te kijken, waar de focus ligt op de daadwerkelijke financiële middelen van de ouders.

Een volgende beperking betreft de resultaten rondom cultureel kapitaal. Door beperkingen in de data van het NELLS, liepen we tegen bepaalde zaken aan die het lastig maakte om een zo compleet mogelijk beeld te geven van het cultureel kapitaal van de ouders van de respondent. De resultaten in ons onderzoek laten een vrij sterke relatie zien tussen cultureel kapitaal en het opleidingsniveau van het kind, maar een minder sterk effect voor de relatie tussen het opleidingsniveau van de ouders en hun cultureel kapitaal. Het is mogelijk dat er sprake is van sociale wenselijkheid. Een deel van de respondenten in het NELLS is nog kind en kan daardoor mogelijk sociaal wenselijke antwoorden geven. Het deel van de respondenten dat volwassen is,

kan zich mogelijk niet meer goed herinneren in welke mate zij culturele activiteiten ondernamen tijdens hun jeugd en geven daarom mogelijk onbewust een sociaal wenselijk antwoord.

Verder zit er in het NELLS geen informatie over de hoeveel boeken de ouders van de respondent in huis hadden tijdens zijn of haar jeugd. Terwijl het aantal boeken een belangrijke indicator is voor cultureel kapitaal. Er worden in het NELLS wel vragen gesteld over de moeder van de respondent en of zij boeken las toen de respondent 12 tot 14 jaar was. Deze vraagstelling geeft echter geen informatie over het gedrag van de vader en is naar onzes inziens te beperkt om cultureel kapitaal voldoende te kunnen meten. Het zou een suggestie kunnen zijn om in toekomstig onderzoek het concept cultureel kapitaal breder te operationaliseren dan in dit onderzoek mogelijk was.

Een laatste beperking zit in de operationalisatie van het hoogst behaalde opleidingsniveau van de respondent en zijn of haar ouders. Net als in vele andere onderzoeken zijn deze variabelen ook in dit onderzoek geoperationaliseerd in het aantal jaar dat de respondent en zijn of haar ouders op school hebben gezeten. Met deze operationalisatie heeft iemand die het MBO heeft afgemaakt een aantal van 16 jaar onderwijs gevolgd en iemand die de HAVO/VWO heeft afgemaakt een aantal van 14 jaar onderwijs gevolgd. Hierdoor lijken MBO studenten slimmer, dit is een kanttekening die in het achterhoofd gehouden moet worden bij het lezen en begrijpen van dit onderzoek.

Tot slot, in dit onderzoek is er gekozen om economisch en cultureel kapitaal in relatie tot opleidingsniveau te behandelen, maar voor toekomstig onderzoek is het zeker interessant om ook een mogelijke invloed van sociaal kapitaal nader te onderzoeken. Wanneer de ouders van de respondent over een sterk sociaal kapitaal beschikken, met hoogopgeleide relaties, kan dit voor de respondent mogelijk als motiverend voorbeeld dienen om zelf ook een succes te maken van zijn of haar schoolloopbaan.

Literatuurlijst

Bourdieu, P. (1986). *The forms of Capital*. Geraadpleegd op 22 februari, van <https://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Bourdieu-Forms-of-Capital.pdf>

Bourdieu, P. (1973). *Cultural Reproduction and Social Reproduction*. In R. Brown (Ed.), *Knowledge, Education and Cultural Change* (pp. 71–112). London: Tavistock.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Attachment; John Bowlby*. Basic Books.

De Nederlandse levensloopstudie (2014). *NELLS de Nederlandse levensloopstudie*.

Geraadpleegd op 25 april, van

https://uvtapp.uvt.nl/tsb11/ws.ws.frindex?v_organisation_id=2448083180486700

De Trouw(2016). *Zonder slimme ouders kom je er niet meer*. Geraadpleegd op 16 februari 2016, van <https://www.trouw.nl/home/zonder-slimme-ouders-kom-je-er-niet-meer~aaad4cd1/>

De Volkskrant(2016). *Onacceptabele ongelijkheid opleiding ouders steeds bepalender voor schoolsucces*. Geraadpleegd op 11 februari 2016, van <http://www.volkskrant.nl/binnenland/-onacceptabele-ongelijkheid-opleiding-ouders-steeds-bepalender-voor-schoolsucces~a4280895/>

DiMaggio, P. (1982). *Cultural capital and school success: The impact of status culture participation on the grades of US high school students*. *American Sociological Review*, 47(2), 189–201.

Eijck, K. V., & Graaf, P. M. D. (1994). Uit één nest? De invloed van primaire socialisatie op onderwijskansen. *Mens en Maatschappij*, 69(3), 279-302.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.

Fogteloo, M. (2016, 21 september). *De vader als übermoeder*. Geraadpleegd van <https://www.groene.nl/artikel/de-vader-als-ubermoeder>

Ganzeboom, H. B. G. (2010, 01 mei). a new international socio-economic index [isei] of occupational status for the international standard classification of occupation 2008 [isco-08] constructed with data from the issp 2002-2007; With an analysis of quality of occupational measurement in ISSP. Geraadpleegd van: [http://www.harryganzeboom.nl/pdf/2010-ganzeboom-isei08-issp-lisbon-\(paper\).pdf](http://www.harryganzeboom.nl/pdf/2010-ganzeboom-isei08-issp-lisbon-(paper).pdf)

Ganzeboom, H.G.B., Graaf, P.M., de & Treiman, D.J. (1992). A standard international socioeconomic index of occupational status, *Social Science Research*, 21: 1-56.

Gesthuizen, M., Huijts, T., & Kraaykamp, G. (2011). De gezondheidskloof tussen lager en hoger opgeleiden-Verschillen tussen landen verklaard door overheidsuitgaven in de gezondheidszorg en arbeidsmarktomstandigheden. *Mens en maatschappij*, 86(2), 157-180.

Graaf, P. D. (1985). Culturele hulpbronnen en schoolloopbanen in het lager onderwijs. *Mens en Maatschappij*, 60 (4), 345-365.

Hayes, A. F. (2012). PROCESS: A versatile computational tool for observed variable mediation, moderation, and conditional process modeling.

Het Centraal Bureau van de Statistiek (2015). *Meer werkende vrouwen*. Geraadpleegd op 13 april, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/34/meer-werkende-vrouwen>

Het Centraal Bureau van de Statistiek (2015). *Meer werkende vrouwen op de arbeidsmarkt*. Geraadpleegd op 25 april, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/25/meer-werkende-vrouwen-op-de-arbeidsmarkt>

Het NRC (2016). *De ouders zitten er bovenop*. Geraadpleegd op 16 februari 2016, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/14/de-ouders-zitten-erbovenop-1611572-a513889>

Hill, C. R., & Stafford, F. P. (1980). Parental care of children: Time diary estimates of quantity, predictability, and variety. *Journal of Human Resources*, 219-239.

Janssen, J. P., & Ultee, W. C. (1994). De cultuur of de centen... Een nieuwe toetsing van hypothesen over culturele en economische hulpbronnen in de intergenerationele overdracht van onderwijs. *Mens en Maatschappij*, 69(4), 400-419.

Kalmijn, M. (1994). *Mother's occupational status and children's schooling*. *American Sociological Review*, 59(2), 257-275.

Keijer, M.G., Nagel, I., Liefbroer, A.C. (2012). *Effecten van culturele en economische hulpbronnen op toekomstverwachtingen van adolescenten*. Geraadpleegd op 25 februari, van <http://www.ingentaconnect.com/contentone/aup/soc/2012/00000008/00000004/art00002?crawler=true>

Leibowitz, A. (1974a). *Education and home production*. *The American Economic Review*, 64(2), 243-250.

Leibowitz, A. (1974b). *Home investments in children*. In T. Schultz (Ed.), *Marriage, Family, Human Capital, and Fertility* (pp. 111-135). *Journal of Political Economy*.

Leibowitz, A. (1977). *Parental inputs and children's achievement*. *The Journal of Human Resources*, 12(2), 242-251.

Lippe, T. V. D., Dam, M. V., & Ganzeboom, H. (1995). De tweede sekse in stratificatie-onderzoek. De invloed van de moeder op de kinderen naast die van de vader. *Mens en Maatschappij*, 70(1), 41-53.

Posthuma, D. (2003). Erfelijkheid en intelligentie. *Neuropraxis*, 7 (3), 72-77.

Schippers, J. (2016, 26 september). Opleidingshomogamie zorgt sluipenderwijs voor ongelijkheid. Geraadpleegd van <http://www.socialevraagstukken.nl/opleidingshomogamie-zorgt-sluipenderwijs-voor-ongelijkheid/>

Schofield, G. (2001). Resilience and Family Placement, a Lifespan Perspective. *Adoption and Fostering*, 3, 6-16

Smith, T. E. (1989). Mother-Father Differences in Parental Influence on School Grades and Educational Goals. *Sociological Inquiry*, 59(1), 88-98.

Steelman, L., & Powell, B. (1991). *Sponsoring the next generation: Parental willingness to pay for higher education*. *American Journal of Sociology*, 96(6), 1505–1529.

Westerman, S., & Van Gaalen, R. (2015). Gezinsdynamiek, ouderlijk opleidingsniveau en schoolniveau van vijftienjarigen. (Bevolkingstrends; Nr. 15). Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS.